

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА ПОНАД УСЕ!

Видання Історичного клубу “Холодний Яр”

2021 рік
Вересень
Число 9 (427)

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Україна понад усе, українці передусім!

Передплатний індекс 33545

30 РОКІВ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ

Тридцять років праці для її звеличення, повернення її історії, відродження перерваної історичної пам'яті, відновлення справедливості до її кращих синів і дочок.

Сотні вечорів пам'яті та презентацій книжок про Визвольну боротьбу, сотні радіопередач, десятки книжок про Визвольну боротьбу, 25 вшанувань героїв Холодного Яру, 25 документальних фільмів про борців за волю України, понад 400 номерів газети “Незборима нація”... Тридцять років щасливої творчої праці, відновлення козацьких могил, побудова пам'ятників, встановлення меморіальних дощок, перейменування вулиць іменами українських достойників. Це особистий внесок. Але зроблений він у співпраці з друзями, адже вони натхненно працювали поруч: Михайло Іванченко, Василь Кук, Віктор Лісовол, Юрій Мурашов, Ренат Польовий, Леонід Черева-

тенко, Василь Литвин, Тарас Силенко, Ольга Страшенко, Володимир Караташ, Віталій Западнюк, Тарас Компаніченко, Михайло Горловий, Сергій Василук, Кость Завальнюк, Орест Абрагамович, Василь Лютий, Василь Ковтун, Антоніна Литвин, Леся Островська, Лариса Громадська, Анна Конош, Тетяна Лемешко, Надія Овчарук, Богдан Легоняк, Марко Мельник, Микола Владзімський, Дмитро Бур'ян, Володимир Стецюк, Євген Букет, Віктор Рог, Володимир Бондаренко, Микола Крижанівський, Олександр Рябокрис, Юрій Юзич, Ігор Семак, Ігор Сметанський, Ігор Гавришишин, Тарас Беднарчик, Владислав Карпенко, Юрій Левченко, Валерій Мартишко, Анатолій Зборовський, Віталій Опанашук... Скульптори, поети, кобзарі, краєзнавці, режисери, письменники, історики, журналісти, співаки, діячі Пласту. А це ж тільки члени

Історичного клубу “Холодний Яр”. А скільки прекрасних творчих особистостей в інших організаціях!

А скільки друзів з нашого клубу стали українським героями! Захищали Україну зі зброєю в руках Олег Куцин, Андрій Жованик, Андрій Чорний, Микола Тихонов, Євген Городничук, Василь Зозуля, друг “Серпень”, Олександр Косіненко, Юрій Ткаченко, Вадим Джувага, Олександр Серпак...

Завдяки нашій праці героями – часто навіть несподівано для себе і своїх рідних – стали тисячі, десятки і сотні тисяч українців, які раніше й не дуже цікавились українським духовним життям. 1995 року в післямові до книжечки “Філософія українства” я писав: “Тречоксів сьогодні в Україні достатньо. Але їм, сірошашним, не дають мирно сіяти гречку під мирним небом синьо-жовтої Вітчизни. З них напележливо хочуть зробити героїв. Ще трохи нахабства наших ворогів – і по болоту піде хвиля, і герої будуть. Тисячі, мільйони героїв. І будуть у школах Москви інтелігентні вчителі розповідати про безчинства «варварів»-українців... Героїв треба. Обов'язково треба. І вони – зачекайте! – будуть! Оце і вся філософія українців! У героїчному служінні Батьківщині. А ви думали це щось складне?”

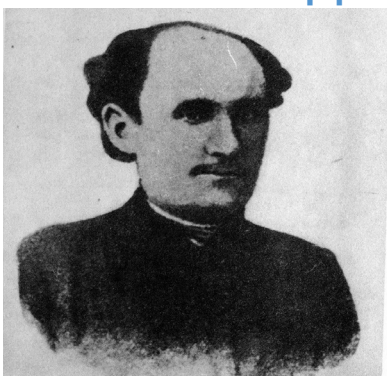
Радісно, що частини Збройних сил України, Національної гвардії та військових центрів названі іменами тих, кого ми десятиліттями прославляли, – полковників Петра Болбочана і Василя Вишиваного, генералів Олексі Алмазова та Якова Гандзюка, отамана Костя Блакитного, Романа Дашкевича, Михайла Білинського, Михайла Остроградського, Чорних запорожців, Лицарів Зимового походу, Холодного Яру... Те, що починала горстка людей, стало державною політикою!

У цей радісний день не хочеться згадувати ні помилок, ні зрад, ні розчарувань. Україна пережила владу донецьких підніжків Москви – переживе і владу міжнародних аферистів. Україна є і буде!

І серце наповнюється радістю за мою і моїх друзів причетність до ствердження України. Слава синам і дочкам Самостійної України, її творцям і захисникам!

Роман КОВАЛЬ, Історичний клуб “Холодний Яр”
Київ

100 РОКІВ ВІД РОЗСТРІЛУ УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА

Григорій Чупринка залишив помітний слід у нашій історії як поет і борець за самостійність України. Його образ у літературі завжди був привабливим та осяяний романтикою героїчного життя і героїчної смерті, а ім'я стало одним із символів незборимості українського народу.

Через 20 років після смерті Чупринки, вже в іншу історичну епоху, його ім'я продовжувало світити новим борцям. Саме тому командувач УПА Роман Шухевич узяв собі це прізвище за один із повстанських псевдонімів...

13 травня 1907 р. в київській газеті “Рада” було вперше опубліковано вірш Чупринки українською мовою із знаменною назвою – “Моя кобза”, а перша його книга “Огнецвіт” з'явилася 1909 року. Потім вийшли поезії “Метер”, “Ураган” (1910), “Сон-трава”, “Білий гарт” (1911), “Контрасти” (1912), поема “Лицар-Сам” (1913).

Лютневу революцію 1917 р. Грицько Чупринка зустрів уже як відомий поет. Маючи 37 років, він пішов козаком у Перший український козацький полк ім. гетьмана Богдана Хмельниць-

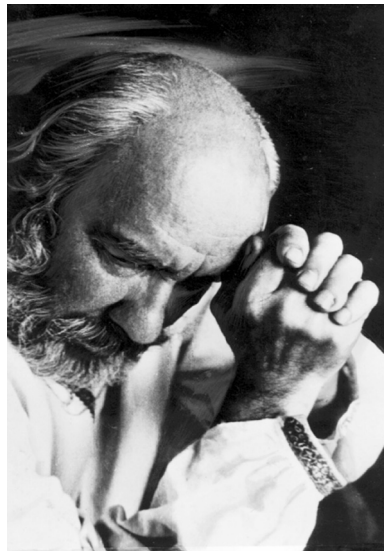
кого. У 1919 р. на чолі одного з повстанських загонів Чупринка вступив у бій проти московської комуні. А смерть свою знайшов наприкінці літа 1921 р. від московської кулі – за участь у Центральному українському повстанському комітеті.

У цей день, 28 серпня, у справі Цупком Москва, окрім Чупринки, розстріляла ще 47 українських підпільників, серед них і Івана Андруха-“Авраменка”, начальника штабу 1-ї дивізії Січових стрільців, крайового коменданта УВО на Східних українських землях.

Пам'ятаймо про “чародія української поезії”, отамана і підпільника Григорія Чупринку, хороброго вояка Івана Андруха та їхніх соратників! Вічна їм слава!

Роман КОВАЛЬ

ДОРОГОВКАЗ КРАСІВСЬКОГО

З ініціативи ОУН(б) в Івано-Франківську за сприяння обласної ради видано збірник праць останнього Крайового провідника бандерівської ОУН у підсовецькій Україні, довголітнього політв'язня, поета Зеновія Красівського “Дороговказ Зеновія Красівського”.

До книги упорядник Віктор Рог помістив його спогади “Владимир-

ський централ”, виступи та статті, витяги з інтерв'ю. Видання приурочене до 30-ліття відходу Зеновія Красівського (20 вересня 1991 р.).

“Ці тексти допоможуть обрати правильні орієнтири, звірити й унапрямити позиції, надихнутися з животною джерела, зрештою, усвідомити перед незламною постаттю великого Красівського глибину власної відповідальності”, – зазначає в передмові до книги упорядник.

“Аби ви не блукали потемки, скажу вам сокровенне: я все життя пройшов в Організації Українських Націоналістів. Не буду говорити, чи то було легко, чи то було важко. Було – як було. Але я з гордістю оглядаюся і на тих націоналістів, які загинули, і на тих націоналістів, які нині розпрямляють рамена, і на ті юні пагони, які входять до наших рядів. Альтернативи України не має!»

Почуймо ці слова!

УІС

З питань придбання книги звертається: 01054 м. Київ, вул. Ярославів Вал, 9, п. 4, тел. 050-443-53-69, (044) 279-81-33, vorog1970@gmail.com

ПАМ'ЯТНИК ТИМОФІЄВІ ЩЕРБАЦЬКОМУ

Вітаємо члена Історичного клубу “Холодний Яр”, скульптора Михайла Горлового з реалізацією ще одного творчого задуму – вшанування земляка, київського мітрополита Тимофія Щербацького.

Тихон Іванович Щербак народився в 1698 р. в родинному хуторі своїх батьків Щербанівці (тепер село Обухівського р-ну Київської обл.). Закінчив Києво-Могилянську академію. Згодом у Києво-Софійському монастирі прийняв чернечий постриг з ім'ям Тимофій. У 1737 р. Тимофій став ігуменом (настоятелем) Мгарського Спасо-Преображенського монастиря, що біля Полтави, і майже одразу (в березні 1737 р.) переведений настоятелем у Київський Видубицький монастир. У серпні 1739 р. він став архимандритом Золотоверхого Михайлівського монастиря в Києві. У квітні 1740 р. обраний

настоятелем Києво-Печерської лаври...

А 19 жовтня 1952 р. в с. Щербанівці народився Михайло Горловий. З поваги до земляка він вирішив увічнити в камені його образ. Уже кілька років як було виконано роботу, і ось нарешті завдяки Олександрові Юркову та Народному музею України пам'ятник у Щербанівці встановлено!

Нагадуємо, що Михайло Горловий разом зі скульптором Олександром Фурманом за останній рік створили для Києва погруддя полковника Петра Болбочана і полковника Василя Вишиваного.

Бажаємо Михайлові Горловому нових творчих звитяг!

На світлині Андрія Ковальова – учасники відкриття пам'ятника Тимофію Щербацькому в с. Щербанівці. Серпень 2021 р.

ВІР І ДІЙ!

Кожен рядок Миколи Міхновського – це настанова для дій 100 років тому, сьогодні та завтра для кожного українця, кожної влади, виборця, депутата, добровольця, сина України. Читайте і дійте, українці! Менше розмов, більше дій у боротьбі за Україну!

Володимир ДЕРИВЕДМІДЬ

Придбати можна тут:
<http://otamania.in.ua>

На світлині – меценати книги з Чикаго Михайло Грабовецький (ліворуч) та Іван Дем'янець.

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

“УКРАЇНО, ДОЗВОЛЬ ЗА ТЕБЕ ВМЕРТИ”

20 вересня виповнюється 30 р. як від нас пішов Зеновій Красівський. Публікуємо шемливий репортаж Любові Соколовської про прощання з великою людиною, моїм учителем. Вічна йому слава!

Давно вже Галичина не здригалася від такого жалю. Тужили трембіти, ридали, наповнюючи осінній день розпачем неповторної втрати, невилпаного болю. А над усім цим пливла домовина, німа і безмовна, оповита калиновим вінком, забираючи від нас Людину, Борця, Поета, Мученика. Забираючи від нас той єдиний промінчик, який у роки страшних терпінь горів нескореним полум'ям віри, надії, любові.

...Ридали трембіти, аж серце зупинялося в грудях. Ридали люди, не соромлячись сліз, ще до кінця не усвідомивши тяжкої втрати: сьогодні Україна проводить в останню дорогу свого вірного сина, нескореного лицаря, довголітнього в'язня большевицьких катівень Зеновія Красівського. Його поспав нам Господь, щоб ми, німі і темні, могли

говорити його устами, бачити його очима. Щоб не зневірилися, не зійшли з єдино правильної дороги, яка веде до волі. Все, що мав, він поклав на жертвник Визвольної боротьби, залишивши собі одне – право й честь померти за Україну.

Попрощатися з покійним з'їхалося, злетілося, зійшлося тисячі людей. Із квітами, з кетгтами калини, вони живим потоком наповнили подвір'я і вулицю – побратими по боротьбі, друзі, просто знайомі й незнайомі... Зрештою, пан Зенко ніколи не ділив людей на “знайомих” і “незнайомих”. Він любив нас тією святою, безкорисливою любов'ю, якою батько любить своїх дітей, незугарних, безпорадних, деколи невдячних. Він світив нас тією любов'ю, розуміючи і наперед прощаючи людські слабості. Й, напевно, тому варто було бодай раз поговорити з ним, діткнувшись тієї безмежної любові, щоб із трепетом, не роздумуючи, впасти перед нею на коліна...

І ось не стало його, і осиротів світ, і затужили трембіти, і лише чорний траур стрічки на фоні сього-жовтого прапора тріпоче над брамою, над землею, над болом...

Мовчки розступаються люди, даючи дорогу односельцям покійного з Витвиці. З прапорами, вінками і квітами, вони в чорній скорботі востаннє схилиють голови перед ним: дякуємо Тобі, Зенку, що ходив із нами одними стежками, пив воду з одних джерел, що дав катам розп'яти себе за наші страждання.

Вдруге розступилися люди, коли залунали скорботні дитячі голосочки. Це діти з Царківні в гуцульських строях прийшли віддати шану Велетові духу, який рятував їх від манкурства, самотуж двигав витесаний із болю тяжкий хрест на свою Голгофу.

І втретє розступилися люди, коли священники вносили домовину з хати. Панахида розпочалася о четвертій пополудні за участю

великого збору священників, чоловічого церковного хору з Моршини та хору Успенської церкви. На подвір'ї домовину наче найдорожчу ношу перебрали на свої плечі вірні друзі, випробувані в боротьбі побратими – Михайло Горинь, Степан Хмара, Михайло Зеленчук, Панас Заливаха, Мирослав Маринювич. Березовий хрест на могилу несли стрільці Української повстанської армії.

Заголосили дзвони, коли похоронна процесія наблизилася до церкви. Домовину заносять до храму. Посліднє цілування... Дорога наша Людино, прости, що не вберегли Тебе, що надто багато звальювали на твої плечі. А сьогодні – німі від болю і скорботи – підставляємо свої плечі, але вже під домовину...

Ця остання дорога найдовша, встелена квітами, калиновими коралями, що, наче кров на ранах праведників, запеклися на узбіччі.

Ця остання дорога найтяжча – за нею холодний подих вічної розлуки. Тому так повільно рухається процесія – друзі не поспішають

Найкращим для нього пам'ятником, найкращою пам'яттю про нього буде служіння величній ідеї української державності так, як служив їй Зеновій. Він писав так:

Віднині і довіку слава тим,
Хто сам себе в двобою переміг
І, замість під периною лягти,
На полі бою за свободу ліг.

Справді, Зеновій ліг на полі бою за свободу українського народу, яка наближається і для реалізації якої нам треба докласти ще багато зусиль, багато мужності, такої цілеспрямованості і такої жертвовності, яка була в нашого Зеновія...

Слово бере Панас Заливаха. “Він був і поетом, і меценатом, покровителем мистецтв, був дипломатом, він організовував підпільне видання преси, був членом Гельсінкської спілки... Зеновій забагато поклав на свої плечі, цей тягар для однієї людини виявився занадто великим, і він відібрав у нього сили. Зеновій був і буде зразком для українця-патріота, який прагне добра для Батьківщини, він буде прикладом для всіх нас”.

“Під звуки траурних трембіт прощаємо одного з кращих синів України, якого приймає у свої теплі обійми його рідна земля, заради якої він віддав усе своє життя, – сказав у своїй промові пан Юрій Шимко. – І хоч Україна плаче, Україна й радіє, що породила таких синів... Прощай, Ти переходиш у вічність, у святий Пантеон Героїв наших”.

Схиляє голову перед світлою пам'яттю Зеновія Красівського Степан Хмара. “Україна зазнала тяжкої втрати: пішов від нас у вічність один із найкращих представників сучасного Національно-визвольного руху... Зеновій завжди пам'ятав, що не може бути компромісу з ворогом свободи й незалежності України. Пам'ятаймо приклад життя Зеновія, бо це подвиг, це той шлях, яким можна здобути свободу”.

Слово бере пан Іван Гель. “Із 17 років, коли вимагала ситуація, він пішов зі зброєю в руках і не покидав цієї зброї й понині. Пройшовши через концтабори, він знову органічно вписався в боротьбу за волю України, але вже воював за неї словом”.

Пан Юрій Шухевич згадає слова Зеновія Красівського, сказані ним напередодні смерті. Сьогодні вони звучать для нас заповітом: “Коли жила ідея, люди знали, що для того, щоб вона жила, треба проливати свою кров. І, як треба, – померти за неї. Сьогодні, коли ідея вмерла, люди готові торгувати своїми ідеалами, вони стали марні, вони стали ниці. І треба знову засівати зерно тієї ідеї, щоб воно проросло”.

“Таку особистість, як Зеновій Красівський, Бог дарує кожній нації тільки раз на століття, – сказала пані Богдана Крушельницька з Англії. – Тож подякуймо Господові, що післав нам цю мужню і прекрасну людину, для якої обездолена Матір-Україна була понад усе. До кінця своїх днів він залишався вірний ідеї націоналізму – найвищому виявові служіння своєму народові...”

...Сонце сідало за обрій, востаннє обцілюючи своїми промінчиками березовий хрест у калиновому вінку – цей найпочесніший знак, найбільшу прикрасу на могилі українського повстанця, воїна, поета, мужа Зеновія Красівського, який завжди промовлятиме до нас своїми полум'яними поезіями:

Хай наша кров,
страждання наші,
жертви
нащадкам нашим стануть заповітом!
Візьми мене!
Дозволь за тебе вмерти!
Вилети мого життя
в вінок свого безсмертя!
Моя ти доле!
Україно!
Мій ти світе!

Любов СОКОЛОВСЬКА
м. Стрий Львівської обл.
Дж.: Українські проблеми. – № 2. – 1991. – С. 9 – 11.

НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ ВІДКРИЛИ МЕМОРІАЛ ВОЯКАМ АРМІЇ УНР

У с. Великих Зозулинцях Хмельницької області урочисто відкрили меморіал на братський могилі 26 вояків Армії Української Народної Республіки.

Меморіал був збудований благодійним фондом «Героїка», що увічне пам'ять борців за незалежність України, коштом жертводавців з усієї України.

Урочистості розпочалися із виконання Державного гімну та підняття ветераном російсько-української війни Романом Куликом Державного прапора України. Освячення меморіалу та молитву за полеглих українських воїнів звершили благочинний Красилівського округу Микола Хом'як та архімандрит Даниїл Тарнавський з Православної церкви України.

Меморіал увічне пам'ять про одну з найкривавіших сторінок в історії бойових дій Армії УНР на Хмельниччині. Вдосвіта 7 липня 1920 р. 6-та запасна бригада Армії УНР прийняла бій з 8-ю кавалерійською дивізією Червоного козацтва. Більшовики захопили український обоз, у якому, крім військового майна, здійснювалось транспортування хворих і поранених. Рятуючи побратимів від загибелі, особливу відвагу виявили підстаршинська школа, 16-й та 17-й запасні стрілецькі курені. Полонені українці були страчені після бою. Полеглих у бою і страчених вояків Армії УНР червоні закопали у великій ямі на краю сільсько-го цвинтаря.

У 2018 р. на замовлення Українського інституту національної пам'яті фахівці КП Львівської області «Доля» ексгумували і перепоховали за християнським обрядом та з військовими почесностями 26 останків захисників України.

“Урочистий захід ми присвятили двом подіям: 30-річчю відновлення державної незалежності України та 11-й річниці створення нашого фонду, – розповів керівник фонду “Героїка” Павло Подобед. – Перший пам'ятник на честь борців за незалежність України був споруджений «Героїкою» у 2010 р. на Херсонщині. З того часу нам вдалось відкрити понад 30 пам'ятників та пам'ятних знаків по всій Україні. Всі ці увічнення були присвячені борцям за неза-

лежність та свободу України: воякам Армії УНР та УПА, членам ОУН, героям сучасної війни з Москвою. Проект, реалізований у Великих Зозулинцях, був одним з найскладніших та найдорожчих в історії фонду «Героїка». Будівництво меморіалу під керівництвом нашого майстра, ветерана російсько-української війни Олега Собченка тривало 68 днів. Загальний кошторис витрат сягнув 280 тис. грн. Жодної копійки бюджетних коштів не було витрачено на будівництво – лише добровільні пожертви українців”.

Віддати шану воїнам Армії УНР, які 101 рік тому билися на смерть із російськими більшовиками під с. Великими Зозулинцями, прибули відповідальний секретар Державної міжвідомчої комісії з увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції, жертв війни та політичних репресій Святослав Шеремета, начальник Центрального регіонального відділу Українського інституту національної пам'яті Богдан Галайко, 1-й заступник голови Хмельницької обласної ради Володимир Гончарук, голова Хмельницької районної ради Олександр Чорнієвич, представники Збройних сил України, Служби безпеки України, громадськості із Хмельниччини, Києва, Херсонщини та Львова.

“Цьогоріч наш фонд заснував власну відзнаку, якою ми відзначаємо багатолітніх жертводавців та волонтерів фонду – тих, хто своїми жертвами та своєю працею доклався до створення не одного меморіалу на честь українських героїв. Серед нагороджених у 2021 році – Сергій Блощаневич, Максим та Іванна Кобелеви, Дмитро Орел та Максим Горковчук”, – сказав голова наглядової ради фонду “Героїка” Ростислав Мартинюк.

Представник “Героїки” Олег Слабошпичкий у Великих Зозулинцях анонсував дві наступні збірки “Героїки” – на спорудження пам'ятників на могилах члена ОУН і ветерана дивізії “Галичина” Ореста Васкула, який похований на Київщині, та на могили поручника Армії УНР Хоми Аврамчука, який спочиває на кладовищі м. Хмільника на Вінниччині.

ЛІТОПИС БОРОТЬБИ

Довго обирав, на яку з книг Видавництва Марка Мельника зробити відгук, оскільки на моїх полицях є низка книг цього видавця, наприклад книги Романа Ковалю “Житомирщина в боротьбі”, “Здолати Росію”, “Батькам скажеш, що був чесний”, “Яків Орел-Гальчевський: боротьба та філософія боротьби”, “Жінки у Визвольній війні. 1917 – 1930”, “Сумщина в боротьбі”, “Філософія сили”, “Подєбрэдський полк” Армії УНР у трьох томах, два з яких видано саме в цьому видавництві.

Чому обрав “Подєбрэдський полк” Армії УНР? Тому що це енциклопедія про людей, які пройшли горнило боротьби за Україну

у різних арміях (УСС, УНР, Карпатська Січ, дивізія “Галичина”, УВО, ОУН, Вільне козацтво, різні повстанські загони та інші формування), а на еміграції стали журналістами, священниками, редакторами, співаками, спортсменами, кооператорами... Всі вони після закінчення академії в Подєбрадах у ЧСР роз'їхалися по світах, де робили свою справу з честю та думкою про Україну.

Фундаментальна та важлива праця видавана протягом 2015 – 2020 років. Охоплює понад тисячу біографій. Це літопис як боротьби, так і становлення нової української еліти. Більшості з випускників УГА в Подєбрадах так і не судилося збудувати УССД. Проте кожний з них причетний до створення нашої держави. Велика вдячність авторам-упорядникам цієї праці Романові Ковалю, Вікторові Моренцю, Юрієві Юзичу та Історичному клубові “Холодний Яр”!

Придбати можна тут: <http://otamania.in.ua>

Іван ЖУКОВСЬКИЙ
Львів
На світлині зліва направо Марко Мельник і Роман Коваль.

“ЩОБ НАРОД ДІЗНАВСЯ ПРАВДУ”

15 липня 1919 р. в Переяславі отаман Дніпровської повстанської дивізії Зелений (Данило Терпило) урочисто, у присутності священників, війська та населення, скасував Переяславську угоду 1654 року.

Тим часом розвідка принесла Зеленому радісні вісті: з Поділля на Київ наступає об'єднане українське військо. Жмеринка вже наша! І отаман вирішив йти назустріч, щоб повернутися переможцем разом із Директорією – і до столиці, і до Трипілья. Була ще одна вагома причина: в обозі страждало понад три сотні поранених, яких треба було рятувати. Тільки там, за фронтом, можна було б їх помістити в шпиталь.

І все ж рідне Трипільля залишилося на поталу ворогові... Більшовики вирішили відомстити селянам: “взыскать из него все расходы”, мобілізувати все чоловіче населення віком 18 – 40 років і відправити його за межі України. Для цього в села призначалися комеданти і політкоми. У Трипільля був призначений “старий большевик”, співробітник Київського окружного військового комісаріату М. С. Петренко. У першій половині серпня 1919 р. він командував мобілізаційною комісією в Трипільлі.

Аспірант Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя Володимир Баров у ЦДАГО України знайшов його спогади. Вони збереглися в “Колекції спогадів учасників революційних подій, громадянської і Великої Вітчизняної воєн, соціалістичного будівництва, кінець XIX – середина XX ст. (1870 – 1988)” (ЦДАГО України. – Ф. 59. – Оп. 1. – Спр. 1032). Подаємо їх у перекладі українською, який здійснила Олена Артюшенко.

“За моєю пропозицією, – писав М. Петренко, – було ухвалено рішення: мобілізувати в Трипільському районі здорових чоловіків віком від 18 до 40 років в армію і послиати подаль в Росію, у Сибір, а також мобілізувати придатних для армії коней, чим позбавити Зеленого бази і знешкодити район” (арк. 107 – 108).

“[Люди Зеленого] рекомендували йти в мобкомісію тільки явним калікам, непридатним до військової служби, а решта мали ховатися в лісах, лозах на Дніпрі або піти в інші села, поки не піде мобілізаційна комісія” (арк. 109).

“...Зранку відряджені були по селах агітатори нашої агітбригади. У село Жуківці пішло два матроси Дніпровської флотилії. Дорогою між Трипільям і Жуківцями банди-

ти (тут і далі читай: козаки. – *Ред.*), що ховалися в лозах, убили їх” (арк. 110).

“...У волревкомі (волосному ревкомі) працював телефон, і на пошті теж був телефонний зв'язок з Києвом. Я подзвонив до Києва, у штаб Дніпровської флотилії [Андрієві] Полупанову (кат українського народу. – *Ред.*) і повідомив йому про загибель двох матросів і про те, що банда ожила і тримає нас в облозі. Полупанов відповів: тримайся, зараз висилаю пару кораблів.

Через три години, майже вдосвіта, ми почули гарматний залп. Це був сигнал, що кораблі прибули. Моментально все в Трипільлі затихло, жителі заметушилися (вже знали, що таке гарматний обстріл Дніпровської флотилії. – *Ред.*). Коли розвиднилося, я з частиною загону підійшов до кораблів. Матроси вимагали від мене, як старшого начальника, дозволу розгромити з гармат Трипілья. У моєму загоні переважно була молодь і комсомольці, і [вони] теж наполягали помститися трипільцям за загибель комсомольців – випустити по Трипільлю кілька залпів” (арк. 110.)

“Я теж був налаштований так само, як і решта. Я дуже був сердитий на бандитське (тут і далі читай: козацьке. – *Ред.*) гніздо – Трипілья, у мене свербіли руки пальнути з гармат по Трипільлю, дати відчуття бандитам і жителям, що у збройній боротьбі сила на нашому боці, що якщо ми захочемо, то знищимо бандитське гніздо, що від Трипільля можемо залишити попіл. Але я відчував і розумів на собі відповідальність, і особливо політичну. Я думав: чи буде розгром Трипілья політично правильною дією з нашого боку? Адже бандитів ми не знищимо, вони вже в лісі і в лозах поховалися, а знищимо жінок, дітей та старих і не учасників банди Зеленого та їхні хати.

Я вирішив подзвонити до Києва, до оквільськкома (окружного військкома) т. Богданова і проконсультуватися з ним. (...) Добившись по телефону до т. Богданова, я доповів йому обставини і наш намір, спитав його думку. Богданов сказав хвилинку почекаати біля телефону. Мабуть, радився з кимсь, і через 5 хвилин сказав мені: розгрому Трипілья не робіть, це політично не буде виправдано. Не хочуть йти в Червону Армію, ну і чорт із ним. Переловимо з часом і замість Червоної Армії посадимо в тюрми, а кого треба знищимо. Кидай Трипільський район, переходи у Ржищівський.

Діставши таку установку від Богданова, я наказав скликати, точніше, зігнати на мітинг усе населення Трипілья. Загін червоноармійців виконав цей наказ. (...) Загону червоноармійців наказав оточити кільцем натовп і не випускати нікого, доки не закінчиться мітинг, і спостерігати, щоб збоку не було провокаційних бандитських пострілів.

Я був дуже сердитий, дуже незадоволений становищем, що склалося, незадоволений провалом мобілізації, незадоволений, що бандити-зеленівці провели свою тактику і нікого не пустили на мобілізацію. Я вагався, чи правильно я вчинив, коли не дозволив розгромити Трипілья, покарати бандитів і тих, хто їх підтримує, а

тепер я вже пов'язаний вказівкою тов. Богданова.

Доводиться залишати Трипілья ні з чим. Бандити будуть задоволені і будуть сміятися з нас, і ті, хто підтримує банду Зеленого, більше будуть допомагати зеленівцям.

Ось у такому стані я обдумував, як мені краще мітинг провести, як піти сьогодні з Трипілья, піти з Трипілья так, щоб бандити не думали, що ми злякалися їх і що ми безсилі боротися з ними.

Я вирішив так: перед початком мітингу, коли я вийду на трибуну, кораблі, що стоять напроти Трипілья, за сигналом дадуть залп по Трипільлю з таким розрахунком, щоб снаряди пролетіли низько над Трипільям і лягли за Трипільям у степу чи лісі. Кільце червоноармійців щоб не випускало людей, поки закінчиться мітинг, щоб народ дізнався правду” (арк. 111 – 112).

Ось текст виступу Петренка на мітингу в Трипільлі: “Подивіться навколо себе і подумайте, що ми можемо зробити з вами, з вашим Трипільям, Злодіївкою, Халеп'ям, із гніздом банди Зеленого. За дві години ми можемо знести з лиця земля ці гнізда наведеними на вас гарматами кораблів із запалювальними снарядами. Матроси з нетерпінням чекають сигналу відкрити вогонь і помститися вам за вбитих учора вами матросів.

Подивіться: он у кутку наведений на вас кулемет «Максим», варто дати команду відкрити вогонь по вас – і червоноармійці відплатять вам за вбитих вами тут, на цій площі, комсомольців, молодих людей. Якщо наші червонофлотці й червоноармійці готові зараз знести з лиця землі ваше бандитське гніздо разом з вами і вимагають цього від нас керівники, то подумайте, як вони ненавидять вас, і ви це заслужили.

Ви зараз бачите і розумієте, що ми можемо все зробити з вами і ніхто не завадить нам. Ваші бандити – герої з-за кущів убивати, як учора матросів, а вночі підняли свист, виття, як вовки і собаки, зчинили стрілянину, намагаючись налякати нас, а де вони зараз, чому не йдуть рятувати вас? (...) Я залишу в Трипільлі військового комісара волості тов. Лютюра (мадяр, але добре розмовляв по-російськи, вірний бойовий товариш. – *М. П.*) і невеликий загін червоноармійців з ним” (арк. 114).

Як не згадати тут вислів місцевої мешканки: “Красні як прийшли, так і пішли. А в Зеленого тут в кожній горі – склад зброї, а в кожній хаті – друг-товариш. Вибить його з Трипілья було – це все одно, що он того дуба виврать” (Карасов М. “Бандит” Зелений. – Київ: Український письменник, 1992. – С. 31 – 32).

Свідчення “старого большевіка” М. П. Петренка переконливо спростовують твердження москалів, що їхню владу зустрічали в Україні з хлібом і сіллю.

Щиро дякую Володимир Барову, Марині Гоголі та Олені Артюшенко за допомогу в підготовці цього повчального матеріалу.

Роман КОВАЛЬ, Історичний клуб “Холодний Яр”
На світліні – отаман Зелений (робота Михайла Горлового).

ГОРЛІС-ГОРСЬКИЙ У ФІНЛЯНДІЇ

Дякуємо Романові Ковалю за відеобесіду (через ZOOM) про легендарного Горліса-Горського і його перебування у Фінляндії. До Фінляндії Юрій Горліс-Горський вирушив у грудні 1939 року. Його місією було сформуувати військову одиницю з полонених українців. Горський працював під прикриттям –

як журналіст. Тож маємо два його чудові репортажі, де він дуже точно відтворює характер фінів. Обидва тексти опубліковані у книжці “Ми ще повернемося!” (можна замовити в Романа Коваля).

Під час розмови ми частково з'ясували, хто зображений на груповій світліні на сцені літнього

театру (з архіву Горського, підписано: “Фінляндія, 1940”). А також обговорили, у яких фінських архівах треба шукати інформацію про Горського. Було б чудово, якби цим зайнялися наші історики.

Ми також працюватимемо над тим, щоб репортажі Горського про Фінляндію були перекладені фінською, – нам треба пам'ятати про підтримку українцями фінів у часи воєнної агресії СРСР.

Оскільки найкраще історія сприймається через особисте, згадаю такий момент. Батько Романа Ковалю – Микола П'явко-Коваль – був змушений воювати на боці СРСР і був поранений у тій війні. “Попри це, мій батько все життя з повагою висловлювався про фінів. І наголошував – ще в часи СРСР – на несправедливості цієї війни, з боку Москви, зрозуміло”, – сказав п. Роман.

Наталія ДМИТРЕНКО
Фінляндія

ШЛЯХ ДО ДЕРЖАВИ

Перебуваючи на відпочинку в Албанії, прочитав книгу доктора історичних наук Ігоря Гирича “Українська історія: через ідентичність до держави” (Київ, “Українські пропілеї”, 2021). Цей відгук почав писати в аеропорту Тирані ім. Матері Терези...

Щоб поджати книгу Ігоря Гирича, треба мати певний рівень ерудиції.

Назви розділів засвідчують широке коло зацікавлень, а отже, і знань автора. Ось назви деяких розділів: “Відплив еліти в усідні імперські нації як причина постійної політичної слабкості України...”, “Поняття «нація», «українець», «малорос», «русин», «росіянин», «поляк» стосовно громадських діячів XIX – початку XX ст.”, “Причини національної деградації суспільної верхівки XVIII – XIX ст.”, “Подвійна лояльність та ідентичність – вимушена риса суспільних умов Російської та Австро-Угорської імперій. Негативи і позитиви прихованої українськості”, “Польський месіаністичний міф про «народ-страдник» і «народ-визволитель»”, “Міф про культуртрегерську місію польської шляхетської культури в українських степах”.

В інших розділах переконливо розвінчуються міфи про “єдиний давньоруський народ” і “спільну колицку”, про належність культурної спадщини князівської Русі-України до російської історії, про “добровільне воз'єднання” українців з московитами на Переяславській раді, міфи про Люблінську унію, “зраду” Івана Мазепи, Полтавську битву та “Велику Вітчизняну війну”...

Низка розділів присвячена аналізу поглядів Пантелеймона Куліша, Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Олександра Кониського, Дмитра Дорошенка, В'ячеслава Липинського, Дмитра Донцова, Романа Бжеського, творця націології Ольгерда Бочковського та інших українських мислителів.

Книга написана прозоро, чітко, цікаво, часом афористично. Ось декілька прикладів: “Національна культура може процвітати лише в національній державі”, “Нація... це люди, які мають одну колективну пам'ять про своє минуле”, “Найбільші непорозуміння трапляються, коли ми автоматично записуємо в українці будь-яку особу, що мешкає на території України”, “Нова національна доба прийшла до України разом з німецькою романтичною філософією”, “Національний месіанізм стає рушійною силою національної ідеї”, “Російський вибір не потребував ризику і матеріальних жертв”, “Українські історики, пишучи свої праці, складають метрику своєму народові”...

Найбільше мене вразив розділ про “подвійну лояльність” українських діячів, про поєднання в одній людині прикмет, які мали б заперечувати одна одну. Зокрема, як російський службовець, Пантелеймон Куліш проводить політику русифікації Холмщини, а у вільний від роботи час творить сучасну українську літературну мову, пише твори такого рівня, що Іван Франко назвав його “одним з корифеїв нашої літератури”. Або ось Сергій Грушевський, батько історика Михайла Грушевського. Як директор народних шкіл, він сприяв обрусінню Терщини, а водночас наповнював шкільні та громадські бібліотеки Ставропілля українськими книгами. А чиновник з особливих доручень при київському генерал-губернаторові Никандр Молчановський (водночас член Старої громади) попереджав старогромадівців про заплановані на них нагінки. Окрім того, через посередників скопював справу Києво-Мефодіївського братства та організував собі відрядження до шведських архівів, де відкрив Україні й світові документи про союз Івана Мазепи і шведського короля. Високим російським посадовцем – мировим суддею Волинської губернії – був і Петро Косач, батько Лесі Українки. Саме він створив матеріальну основу для духовного злету своєї дочки Лесі й непримиримою до дворушництва дружини – Олени Пчілки...

Ігор Гирич стверджує, що чи не всі “діячі національного руху були на службі в «царя-батюшки»”. А все ж, пише автор, винятки були: Михайло Драгоманов, щоб здобути свободу висловлення думок, став політичним емігрантом; Михайло Грушевський з метою здобути право на вільну наукову працю виїхав в Австро-Угорщину, де працював професором Львівського університету, а Борис Грінченко, щоб зберегти внутрішню незалежність, відмовився від московської служби і став... ізгоєм, який годувався випадковими заробітками. Автор підводить читача до думки, що, замість того щоб засуджувати цих людей за

подвійну лояльність, краще подякувати за внесок в українську справу...

Свого часу і я підійшов до цієї проблеми. У моїй книжці “Нариси з історії Кубані” (Київ, 2004) є розділ “Яків Кухаренко: український поет, російський генерал”.

Від 1822-го до жовтня 1839 р. чорноморський козак Яків Кухаренко взяв участь у сорока чотирьох битвах проти горців і турків. У військових експедиціях проти кавказьких горців чорноморці палили залишені адигами аули, палили навіть хліб та сіно – щоб приректи горців та їхню худобу на голодну смерть. Водночас Кухаренко тужив, роздумуючи над тяжкою долею козацтва, міг і слюзу пустити, слухаючи думу про поневіряння запорожців у турецькій неволі...

Російський окупант (у ставленні до гірських народів Кавказу) і водночас друг Тараса Шевченка Яків Кухаренко зробив чималий внесок в українську літературу. Він написав поему “Харько, запорозький кошовий” (1813), п'єсу “Чорноморський побит на Кубані” (1836), етнографічні нариси “Чабанський словник” (1861), “Пластуні” (1862), “Вівці й чабани в Чорноморі” (1862).

До слова, горців, проти яких воював Яків Кухаренко, Тарас Шевченко називав “лицарями великими”. Звертаючись до них, Кобзар прорік на віки:

Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая.

Тобто “борітеся” проти Якова Кухаренка і чорноморських козаків загалом... Звичайно, Яків Кухаренко, на той час уже полковник Чорноморського козацького війська, читав поему “Кавказ”. І, прочитавши, знову вирушав на військову службу. Навіть коли його друг Тарас Шевченко за вільнолюбство був заборонений до Середньої Азії, Яків Кухаренко продовжував захищати тюрму народів і поетів. Оце і є “подвійна лояльність”, про яку написав Ігор Гирич. Чесно кажучи, від такої двоєдушності стає моторошно. І хоч Ігор Гирич має рацію, та все ж...

Звичайно, з інтересом прочитав я роздуми Ігоря Гирича про Українську революцію та повстанський рух 1920-х. І з радістю побачив суголосність із моїми оцінками. Зокрема, Ігор Гирич зазначає, що повстансько-партизанський рух був “єдино можливою” формою боротьби української селянської нації проти Москви. Він пише, що “повстансько-партизанська боротьба 1917 – 1921 рр. в Україні відроджувала традиції старої козащини, гайдамаччини XVII – XVIII століть. (...) Рух цей безідейний і ненаціональним назвати в жодному разі не можна. (...) Якщо позитивно оцінюємо діяльність Гонти і Залізняка, то боротьба отаманів і керівників повстанських загонів мала куди більш організовані форми. Всі загои мали зв'язки з урядовими структурами УНР і створювалися стихійними прихильниками української державності”.

У книжці Ігоря Гирича є ще багато чого цікаво і повчального. Це книга дидактична: вона просвіщає і виховує. Радію, що в нас є історик, який не лише висвітлює нашу драматичну минувшину, а й здатний осягнути, осмислити події української історії та сформулювати конструктивні висновки для сучасників і наступних поколінь.

Раджу читати книги Ігоря Гирича, вони надають нам аргументи в боротьбі з історичними ворогами за наше місце під сонцем.

Хочете духовного зростання – читайте книги професора Ігоря Гирича!

Роман КОВАЛЬ, Історичний клуб “Холодний Яр”

ГРИГОРІЙ ВОВГУРА, НАЧШТАБУ СТЕПОВОЇ ДИВІЗІЇ

У травні 1920 р. була створена Степова (Олександрійська) дивізія, отаманом якої став Степовий, а начальником штабу – Гниненко-Вовгура. “З цього моменту, – зазначав ворог, – починається неприхована і велика діяльність [Гниненко-Вовгури] проти Советської влади: він налітає на міста, залізничні шляхи та станції, розбирає залізницю, псує телеграфні і телефонні станції, всляко шкодить Советській владі, ні перед чим не зупиняючись”.

На початку вересня 1920 р., напередодні штурму повітового міста Олександрії, Вовгура розробив детальний план цієї операції: головні ударні сили Степової (Олександрійської) дивізії зосередились у Шамівці, Глинському, Піщаному Броді й Новій Празі; роз’їзди повстанців блокували дороги з Єлисаветграда, Знам’янки, Пятихаток і Кривого Рогу, розібрали залізницю, перервали телеграфний зв’язок. Опівночі перед наступом зірвано мости, через які москалі могли порятуватися втечею.

Після короткого артилерійського обстрілу повстанці увійшли в місто, захопили військкомат, касарні, банк, пошту, хлібні магазини на станції.

І кривцею над містом червоніли мури.

Що річками розливали козаки-вовгури.

Значного спротиву не було, ба більше, червоноармійці цілими відділами переходили на бік повстанців, знищивши перед тим своїх командирів. Вдалося ліквідувати майже все повітове ЧК. Поталанило лише голові ЧК Тополеву, який свечасно відбуд “у відродження”...

Коли стрільняни вшухла, степовики скликали коло міського со-

бору Олександрії мітинг, на якому виступив Вовгура. Що казав він, невідомо, проте неважко здогадатися: брати-українці, приєднуйтесь до повстанців, разом виженемо комуну в Росію! Туди, звідки прийшла!

Але прийшла пізня осінь. У морози і сніговії не дуже повоюєш. Багато хто перейшов у підпілля, серед них і Вовгура. Під прізвиськом Наконечний він легалізувався в с. Нетесівці Ганнівської волості Криворізького повіту.

Плани українських підпільників на весну 1921 р., як зазначав ворог, були “грандіозними”. Навіть досвідчених чекістів вразила, як вони визнавали, “широта размаха задуманного”. Революціонери Півдня України справді провели величезну роботу, створивши потужну підпільну мережу.

Та все вирішив сліпий випадок... Отаман Андрій Зірка-Рибалка, довірившись незнайомцям, які заговорили до нього українською мовою, дав їм адресу однієї з явок Катеринославського повстанкому на залізничному роз’їзді та пароль. Та ще й записку написав, що “це хлопці свої, можна їм казати все”... А ті виявилися чекістами. Це призвело до провалів та арештів. Андрій Зірка, заплутавшись у своїх стосунках з чекістами, врешті, став на шлях зради. Зокрема, він видав і місцеперебування Вовгури-Гниненка.

Під час арешту, звітували чекісти, “золотопогонний самостійник” (так його називали вороги) Гниненко спочатку намагався “підкупити співробітників ЧК, пропонуючи 200000 руб.” та коней “ординської породи”... Коли підкупити не вдалося, Гниненко спробував залякати чекістів.

– Погано буде вашим сім’ям, – погрожував він, – від усіх вас зали-

шиться пух і прах, бо я член партії самостійників, де вже відомо, хто мене взяв, і куля, приготована для мене, потрапить вам.

Та погрози не подіяли...

Долго Григорія Гниненка вирішила Катеринославська губерньська ЧК, яка довела, що він збройно виступав проти советської влади та був причетний до організації “великого повстанського заговору”. Виявили чекісти, що отаман Вовгура – “переконаний не нависник і непримиренний ворог Советської влади”.

В ув’язненні Григорій Гниненко зберігав спокій, бо давно вже приготував себе до смерті, власне, він прагнув її, хотів загинути в бою за Україну.

І він гідно прийняв смерть. Його розстріляли разом із побратимами 25 серпня (7 вересня за н. ст.) 1921 р. в Жандармській балці під Катеринославом. Ось дорогі нам імена: отамани Юхим Ільченко, Олександр Микитенко-Огник, Оврам Огій, Марко Кикоть, підпільники Віра Бабенко, Паша Бабенко, Ганна Уманська, Тетяна Дядик, Агнія Євтушенко, Катерина Рибка, Надія Бардашів, Поліна Калина, підпільники та партизани Максим Цибенко, Іван Георгійович Горобець, Іван Петрович Воробей (Горобець), Сергій Кордуян, Марко Целина, Пилип Шукін, Іван Бардашів, Іван Шпонько (він же Кочерга-Кочереженко-Печений), Андрій Калина, Микола Окатий, Кирило Чебаненко, Петро Величко, Микола Максименко, Дорофій Товмач, Лаврентій Гордієнко, Йосип Безрідний, Давид Межевецький, Яків Таран, Павло Мар’яненко, Катерина Мойсеева, Олександр Литвиненко, Олександр Василенко, Олександр Смолий, Іван Гуртовий, Семен Коваль, Дмитро Васич, Григорій Тарасенко, Пилип Яровий, Олександр Запольський, Порфир Криволюцький, Михайло Кедровський, Георгій Горященко, Олександ Рибка, Іван Шабли, Федір Бузько, Михайло Яковенко-Яловенко.

49 українських підпільників розстріляв нещадний російський ворог у Жандармській балці під Катеринославом. Не минула смерть і зрадника: Андрія Зірку-Рибалку “вдячні” чекісти знищили в той же день у тому ж місці.

Вічна слава полетглім за Україну!

Роман КОВАЛЬ
На світліні – командний склад Степової дивізії.

СПЛАВ ЗОЛОТОГО СЕРЦЯ І ЗАЛІЗНОЇ ВОЛІ – НАЙРІДКІСНІШИЙ

1. Щоб дискредитувати ідею, іноді достатньо втілити її в життя.
2. Життя наше сповнене сенсу, поки є воля і смак до життя.
3. Ідея стає рушієм історії, коли великий мід запліднює її.
4. Одним дано багато, іншим – мало, але нікому – досить.
5. Незламна віра у свою правду здатна надихати і на чорні справи.
6. Авторитет традиції здатний заперечити будь-який факт, який суперечить її сакральним догмам.
7. Оскільки люди нерівноцінні, їхні правди нерівноправні.
8. Тирани ніколи не вибачають своїх помилок, особливо своїм жертвам.
9. Момент істини триває недовго, часом лише мить.
10. Тіні великих стають примарами історії і химерами її мітів.
11. Чимало наших прохань, адресованих до Бога, із задоволенням задовольняє диявол.
12. Життя пізнаєш, коли тобі погано.
13. Найбільша небезпека чекає на людину, коли вона втрачає почуття безпеки.

14. Коли всі співають дифірамби тирану, мовчання стає кривою.
15. Віра – стрижень волі, розум – її вістря.
16. Правда завжди перемагає брехню, може, це і є найбільша брехня.
17. Дехто зміг випередити свій час, але ніхто не випередив вічність.
18. Творець помирає, щоб відродитися в традиції.
19. Полюбивши фальшиве, втрачаємо смак до справжнього.
20. Не можна все виграти, але можна все програти.
21. Аргументи нікчем завжди видаються нікчемними.
22. Як тільки ми підбираємо ключі від таємниць Всесвіту, Бог негайно міняє замки.
23. Без фанатизму вершин не здобудеш.
24. Виправдано все, що примножує наші сили й можливості.
25. Україна понад усе, українці передусім!

Андрій КУРИЛО
Київ

СВІТЛИЙ СОКІЛ НАШОГО БРАТСТВА

Швидко плине час. Минуло 40 днів, як полинув соколом в інші світи молодий рапсод-кобзар, гордість України – Тарас Силенко.

Й справді, відчувається благодатна сила в цих словах – Тарас Силенко!

Мені пощастило знати його й спілкуватися, коли він приїздив до мого Переслава, де проводив концерти в Музеї кобзарства у 2004 – 2014 роках.

Мені також поталанило фотографувати його із сином Святославом (тоді ще хлопчиком). Траплялися й інші зустрічі, зокрема в Києві та в Ка-

неві, де я також, із задоволенням, на згадку фотографував Тараса.

Надсилаю редакції “Незборимої нації” 16 світлин різних років. Цією невеликою часткою пам’яті хочу прилучитися до пошанування Тараса Силенка – славного сина України, її незабутнього рапсода й співця.

Олег КОЛОМІЄЦЬ, красна-вещ, літератор м. Переслав
На світліні – Олег Коломієць і Тарас Силенко. Канів, Чернеча гора, 22 травня 2011 р.

ВОЛОДИМИР ЯЦЮК

13 липня виповнилося 67 років славному українцеві, талановитому мистецтвознавцеві, шевченкознавцеві, літературному діячеві, поетові, музеєзнавцеві Володимирові Яцюку. У дячний долі, що знав цю талановиту людину.

Він відкривав для мене велич Пантелеймона Куліша, Ганни Барвінок, Тараса Шевченка. Я був причетний до видання його унікальної книги “Маларство і графіка Тараса Шевченка” (подарованої мною Ліні Костенко на її день народження).

Володя дав мені багато дав поради при виданні книги “Ганна Барвінок” та книги “Іван Пулюй – Пантелеймон Куліш. Подвижники нації”, а ще підтримував мій намір щодо перевидання Біблії в перекладі Куліша, Пулюя та Нечуя-Левицького... Володя був фаховим колекціонером, шанованим друзя-

ми і колегами, взірцем патріотизму і глибокого знання історичної минушини України, він любив Україну.

Згадаймо Володимира Яцюка, і нехай пам’ять про нього буде вічною!

Василь ШЕНДЕРОВСЬКИЙ

КНИЖКОВА КРАМНИЦЯ “ОТАМАНІЯ”

Книги Історичного клубу “Холодний Яр” можна придбати через крамницю “Отаманія”.
Ось тут: <http://otamania.in.ua>

Редактор
Роман Коваль

Верстка
Анна Воловник
Коректор
Надія Овчарук

Інформаційне забезпечення
Микола Владзімський, Владислав Карпенко, Люба Криворот

Технічний директор
Максим Селюжкін

Адреса для листування
03049, Київ, вул. генерала
Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14.
Тел./факс: 242-47-38
kova1roman1@gmail.com
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Видання зареєстровано 28.12.1993 р. у Державному комітеті України у справах видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження.
Серія КБ №325.
Наклад 1000 примірників.
Видруковано 31.08.2021 р.
ТОВ “Прес Корпорейшн Лімітед”
Номер замовлення 210319
Засновник
Роман Миколайович Коваль

ЧЕРЕЗ “НОВУ ПОШТУ” МОЖНА ПРИДБАТИ

Видання Історичного клубу “Холодний Яр” можна придбати через “Нову пошту”, переказавши кошти на картку Р. Ковалю у Приватбанку: 5168 7554 4667 0339.

Переславши гроші, просимо телефонно (або через електронну адресу kova1roman1@gmail.com) замовити книжки, вказавши куди і кому надсилати книжки.

Номери телефонів 067-726-30-36, 066-211-41-85. Ось ціни без вартості пересилки:

“Микола Міхновський: спогади, свідчення, документи” Романа Ковалю і Юрія Юзича – 395 грн.

“Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи” – 300 грн.

“Батькам скажеш, що був чесний” Романа Ковалю – 275 грн.

“Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930” Романа Ковалю – 350 грн.

“Житомирщина в боротьбі” Романа Ковалю – 275 грн.

“Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби” Романа Ковалю – 80 грн.

“Здолати Росію” Романа Ковалю – 250 грн.

“Сумщина в боротьбі” Р. Ковалю,

В. Моренця та Ю. Юзича – 250 грн.

“Подєбрідський полк” Армії УНР Р. Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 150 грн.

“Подєбрідський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 3) – 250 грн.

“Крізь павутиння змосковщення” – 100 грн.

“Історія України-Русі” Миколи Аркаса – 100 грн.

“Тиха війна Рената Польового” Романа Ковалю – 300 грн.

“Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” Романа Ковалю – 450 грн.

[HTTP://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/](http://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/)

У редакції через “Укрпошту” можна придбати такі книги: (ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

“Микола Міхновський: спогади, свідчення, документи” Романа Ковалю і Юрія Юзича – 450 грн.

“Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи” – 335 грн.

“Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930” – 385 грн.

“Житомирщина в боротьбі” Романа Ковалю – 315 грн.

“Батькам скажеш, що був чесний” Романа Ковалю – 315 грн.

“Здолати Росію” Романа Ковалю – 290 грн.

“Сумщина в боротьбі” Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 275 грн.

“Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби” Романа Ковалю – 110 грн.

“Подєбрідський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 175 грн.

“Подєбрідський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 3) – 275 грн.

“Крізь павутиння змосковщення” Романа Ковалю – 130 грн.

“Історія України-Русі” Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 135 грн.

“Тиха війна Рената Польового” Романа Ковалю – 350 грн.

“Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” Романа Ковалю – 525 грн.

Книжки можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім’я Р. М. Ковалю, вул. генерала Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14, Київ, 03049.

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України